

เทศน์เช้า วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ฟังธรรมนะ ธรรมะ ธรรมะเขาถามนะว่าชีวิตนี้ทำไมต้องเกิดมา ชีวิตนี้เกิดมาทำไม? ชีวิตนี้ ทุกคนเกิดมาเรามีสติสัมปชัญญะ เราถึงรู้จักว่าชีวิตนี้เกิดมาทำไม? ถ้าเราไม่มีสติสัมปชัญญะนะ ชีวิตนี้มันเป็นธรรมชาติ เราว่ามันเป็นอย่างนี้ มันเป็นปัจจุบัน เราก็ต้องหาทางออกกันไง แต่ชีวิตนี้นะมันมีหนี้กรรม มันเป็นเจ้าของนี่ เป็นลูกหนี้

ถ้าเป็นหนี้ นี่ถ้าพูดถึงทางวิทยาศาสตร์บอกว่าชีวิตนี้เกิดมาแล้วก็ชาติเดียว ถ้าชีวิตนี้เกิดมาชาติเดียวนะ นี่การเกิดมันเกิดมาจากไหน? ตายแล้วไปไหน? นี่การเกิดและการตาย มันพิสูจน์ได้ด้วยวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน เห็นไหม แต่ถ้าเป็นธรรมะนะมันเห็นที่ไปที่ไป นี่เขาบอกไม่ได้หรอก ถ้าบอกว่าข้ามภพข้ามชาติ หนี้กรรมมาตั้งแต่ชาติที่แล้ว แล้วมาปัจจุบันนี้ แล้วก็ไปอนาคตแล้วจะไปแก้กิเลสกันอย่างไร? กิเลสแก้ไม่ได้ ต้องไปแก้ที่อดีตชาติ นี่ไปแก้ที่ชาติที่แล้ว ในชาติปัจจุบันนี้แก้ไม่ได้ นี่คนไม่เคยภาวนา

ถ้าคนเคยภาวนานะ ที่เกิดมานี้เกิดมาจากอะไร? คนเรามีหนี้เวรหนี้กรรมกันมานะ เป็นเจ้าหนี้เป็นลูกหนี้กันมา ถ้าเป็นเจ้าหนี้เป็นลูกหนี้กันมา เห็นไหม สิ่งนี้มันเกิดมาบาดหมางกัน ถ้าเป็นเจ้าหนี้มา เราเกิดมาแล้วเพราะประสบความสำเร็จมันมีเหตุมีผลของมันไป ถ้าเป็นลูกหนี้มานะ ทุกข์จนเจ็ญใจไปสภาวะแบบนั้นแหละ แล้วคนเรานั้นก็เป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้มาทุกๆ คน ไม่ใช่เราจะเป็นลูกหนี้เขาตลอดไปหรอก

เพราะคนเกิดมามีครอบครัว เราเป็นลูก แล้วเราก็จะเป็นพ่อเป็นแม่เขา แล้วเราก็จะเป็นปู่เป็นย่า เป็นตาเป็นยายเขา แต่จะเป็นปู่ ย่า ตา ยายเขา นี่การเกิดเกิดจากพ่อจากแม่ทุกคนแหละ เห็นไหม การเกิดและการตายเราก็เป็นลูกของพ่อแม่ด้วย แล้วเราก็เป็นพ่อแม่ของลูกด้วย นี่มันมีสิทธิเท่ากัน มีสิทธิเสมอกัน นี่คนไม่เข้าใจชีวิตมันก็มองชีวิตไปแบบวัตถุ แต่ถ้าเป็นนามธรรมนะแก้ที่ปัจจุบันนี้ ถ้าแก้ที่ปัจจุบัน นี่ถ้าเป็นเจ้าหนี้ การบวช การประพฤติปฏิบัติของเรานั้นจะมีโอกาส มันทำแล้วมันจะไปสะควกสบายกว่าเขา

แต่ถ้าเป็นลูกหนี้ ลูกหนี้ เห็นไหม คุณเวลาประพฤติปฏิบัติ พระด้วยกันนี้ไปด้วยกัน บางคนที่สะดวกสบายนะ นี่แล้วเป็นยุคเป็นสมัย เราเคยไปอยู่ป่าอยู่เขานะ บางสภาพนี้ดีมาก ไปเห็นสภาพป่า สภาพเขา หมู่คณะนี้ไอ้โฮ ร่มรื่นมาก แล้วมาชวนเพื่อนไปนะ ปีน้าไปนะเขาตัดกล้วยเลย เห็นไหม มันเป็นยุคเป็นคราว มันเป็นยุคเป็นคราวที่ว่าเราเคยไปเจอสภาวะแบบนี้ ไอ้โฮ มันร่มรื่นมาก มันน่าอยู่น่าอาศัยมาก ไปอีกรอบหนึ่งนะมันแห้งแล้งไปหมดเลย เห็นไหม เป็นยุคเป็นคราว

ในการประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน นี่ในปัจจุบันนี้มีครูมีอาจารย์นะ มีครูมีอาจารย์ตั้งแต่ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ถ้าไม่มีหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นนะ ในการประพฤติปฏิบัติมันต้องพยายามเอาตัวเองรอดให้ได้ แล้วในการเอาตัวเองรอดนี้หนี่วเร่หนีกรรม ถ้ามันมีหนี่วเร่หนีกรรม เห็นไหม เราเป็นคนอ่อนค้อยนี้เราเป็นหนีกรรม เขาว่าปัญญาของเรา จุดยืนของเรา ในการไคร่ครวญของเรา ในการถามจิตของตัวเอง ในการโต้แย้งกับความเห็นของตัวเอง

เวลาประพฤติปฏิบัติไปมันจะมีความเห็นความรู้ข้างในอีกลึกลับมหัศจรรย์มาก ความลึกลับมหัศจรรย์ เราได้เข้าไปเห็นความลึกลับมหัศจรรย์เราก็อึ้ง อึ้งในความเห็นของเรา เห็นไหม อึ้งในความเห็นของเรา เรา เราคือกิเลส เราคือความเห็นของเรา แต่ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ที่สร้างบุญญาธิการมา บุญญาธิการมานั้นจะละเอียดกว่านั้น สิ่งที่เราเห็นนะ พอเห็นแล้วก็รับรู้ รับรู้แล้วออกมาในปัจจุบัน ออกมาในปัจจุบันคือในสามัญสำนึก นี่มันก็เหมือนเดิม มันเหมือนเดิมใจเรายังอาลัยอาวรณ์อยู่ เรายังมีอะไรค้ำข้องใจอยู่ เรายังมีความเฉา เรายังมีสิ่งต่างๆ ในหัวใจอยู่ แต่ถ้ามันเป็นสิ่งที่เข้าไปชำระความสะอาด นี่หนี่วเร่หนีกรรม

เขาบอกว่า ถ้าเราอมรับในอดีตชาติ เราอมรับในชาติปัจจุบัน แล้วเราอมรับในการเกิดข้างหน้าไป แล้วเราจะไปแก้กันที่ไหน? เราจะไม่ต้องไปแก้กันที่อดีตชาติหรือ? เพราะเขาไม่เคยภาวนา ถ้าการภาวนาเข้าไป จิตมันสงบมันเป็นปัจจุบัน เพราะจิตเป็นตัวเกิดตัวตาย

ชีวิตนี้มาจากไหน? ชีวิตนี้คือมาจากกรรม ชีวิตนี้มาจากปฏิสนธิจิต ชีวิตนี้พ่อแม่เป็นประเทศอันสมควร เป็นที่เกิดอันสมควร เราเกิดในครรภ์ของพ่อของแม่ เห็นไหม เกิดในครรภ์ เกิดในไข่ เกิดในน้ำคร่ำ เกิดในโอปปาติกะ ที่จิตปฏิสนธิจิตมันต้องเกิดไป มันเกิดเพราะอะไร? เพราะมันมีแรงขับ แรงขับคืออวิชา แรงขับคือหนีกรรม หนีกรรมมันมีอยู่นะ หนีกรรมมีอยู่มันต้องมีแรงขับไป แล้วถ้าเราเป็นเจ้าของกรรมล่ะ? เราเป็นเจ้าหนี เป็นลูกหนี้

ถ้าเป็นเจ้าหนี้ เห็นไหม เป็นเจ้าหนี้ คูสิไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เราเกิดมานะ คูสิคนเกิดมาในสถานะต่างๆ กัน เป็นลูกหนี้เป็นเจ้าหนี้ไป ถ้าเป็นลูกหนี้เป็นเจ้าหนี้ มันเกิดมาจากไหน? มันเกิดมาจากการกระทำ เพราะอะไร? เพราะถ้าเราตายในปัจจุบันนี้ เราตายในปัจจุบันนี้เรานึกว่าจะจบสิ้นกันนะ มันจบสิ้นกัน เราทำบุญกุศลถึงกัน เราทำสิ่งต่างๆ ถึงกันถึงกันเพราะอะไร? เพราะความผูกพัน เพราะสายบุญสายกรรม

สายบุญสายกรรมนะ พ่อ แม่ ลูก ญาติกัน มันมีสายบุญสายกรรม มันเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้กันมา ถ้าไม่มีการเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้กันมา มันจะสัมพันธ์กันทำไม? ทำไมเรามีความพอใจ เรามีความผูกพัน เรามีความผลัดไสใจเราทำไมมีความรู้สึกอย่างนั้นล่ะ? เห็นไหม มันมีหนี้เวรหนี้กรรมกันมา หนี้เวรหนี้กรรมแก้ที่ไหน? นี่ถ้าไปแก้อดีตชาติ อดีตชาติแก้ไม่ได้ เพราะอดีตชาติมันเป็นอดีต อดีต-อนาคตแก้ไม่ได้ แต่ในปัจจุบันไง

คำว่าปัจจุบัน ปัจจุบันคืออะไร? ปัจจุบันคือจิตที่มันนิ่ง จิตที่มันนิ่งแต่มันมีความรู้สึก จิตที่มันนิ่งคืออะไร? จิตที่มันนิ่ง เห็นไหม คูสิเวลาเราอยู่เฉยๆ อยู่มันนิ่งไหม? ไม่นิ่งหรอก เพราะมันมีความคิดภายใน มันมีความคิดภายในนะ ความรู้สึก ความคิด มันนิ่งไม่ได้หรอก แต่ถ้าจิตเป็นสมาธินะ มันมีสติของมันเข้าไปมันนิ่ง นิ่งแต่มีความรู้สึก นิ่งคือพลังงาน

นี่ปัจจุบันเกิดตรงนั้น ปัจจุบันเกิดที่มันนิ่งอยู่ แต่นิ่งอยู่แล้วในปัจจุบันมันคิดไม่เป็น มันทำอะไรไม่ได้ เหมือนพลังงาน พลังงานถ้ามันไม่มีเครื่องแสดงออก มันแสดงออกไม่ได้ คูสิดูไฟฟ้า ถ้ามันเข้าไปในเครื่องไฟฟ้า มันแสดงออกมามันมีหรือไม่มี มันจะมีกราฟวัดว่ามันจะขึ้นหรือไม่ขึ้น พลังงานมันมาหรือไม่มา แต่เราไม่เห็นด้วยตานะ เราไม่เห็นด้วยตาแต่เราวัดได้

ความรู้สึกก็เหมือนกัน ความที่มันนิ่งอยู่ แล้วทำไมคิดขึ้นมา คิดขึ้นมาเป็นขั้นๆ คิดขึ้นมาเป็นความรู้สึก เห็นไหม ความรู้สึก ความคิด แล้วความคิดนี้ถ้ามันเป็นปกติของมัน นี่มันจะไปล้างหนี้เวรหนี้กรรมกันตรงนี้ไง แต่คนถ้าไม่เคยเห็นสมาธิ ไม่เคยเห็นจิตมันสงบขึ้นมา มันจะไปล้างหนี้เวรหนี้กรรมที่ไหน เอาหนี้ล้างหนี้ คือว่าเอาหนี้ล้างหนี้มันก็ประนอมหนี้ไปเรื่อยๆ

ความคิดล้างความคิดใจ เอาความคิดในปัจจุบัน โลกีย์ปัญญาจะล้างความคิด เอาความคิดมาล้างได้อย่างไร? มันล้างไม่ได้หรอก แต่ถ้ามันไปที่ปัจจุบันก่อน มันเป็นสัมมาสมาธิก่อน มีพื้นฐานที่เป็นสมาธิมันจะเกิดปัญญา ถ้าปัญญานี้ปัญญาในการชำระสะสาง นี่สิ่งที่ปัญญาชำระ

สะสางมันเป็นปัญญาริชัย อริยสัจที่ไหน? เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับ อาฬารดาบส บอกว่า “นี่เรามีสมบัติเหมือนเรา เธอเข้าสมบัติ ๘ ได้”

สมบัติ ๘ เห็นไหม สมบัติ ๘ มันเป็นฉันทโลกีย์ มันก็เป็นปัจจุบันนี้แหละ มันเป็น ปัจจุบันแต่มีพลังงานของมัน แล้วมันไม่มีคนขึ้นมา ไม่มีศาสดา ไม่มีศาสนา นี่องค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ยังไม่ตรัสรู้ธรรม เห็นไหม เหมือนกับในปัจจุบันนี้ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านยังไม่บรรลุธรรมขึ้นมา นี่การศึกษามันก็ไปศึกษาทฤษฎี

การศึกษา เห็นไหม คุณติในตำรับตำรา ทฤษฎีในโลกนี้มีมหาศาล วิชาการต่างๆ ทาง การหมอนี่เราไปศึกษาได้ ทุกวิชาการเราไปศึกษาได้เป็นทฤษฎี แต่เราทำได้ไหม? เราจะทำอย่าง ที่เขาสอนได้ไหม? แล้วจะทำอย่างที่เราต้องการได้ไหม ถ้าเราไม่ไปฝึกก่อน เวลาศึกษามาเสร็จ แล้วนะเขาต้องออกฝึกฝน ออกการค้นคว้าของเขา เพื่อให้ต่อยอดวิชาการของเขา

นี่ก็เหมือนกัน หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เป็นสาวก สาวกะ สาวก สาวกะคือเกิดในร่มธง ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดในศาสดา ศาสดาตรัสรู้เองโดยชอบ แต่ถ้าเป็นสาวก สาวกะนั้นมีตำรา มีทฤษฎีอยู่ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่มี ไปศึกษากับอาฬารดาบส ไม่มีใครบอกได้

นี่ปัญญาคิรัยพยายามต้องการตรงนี้ไง เพราะปัญญาคิรัยก็สร้างสมบุญญาธิการมา เป็นหนี้ เหวหนี่กรรมกันมา เวลาการศึกษาขึ้นมา มันไม่มีคนขึ้นมา มันก็ยังไม่ออกไม่ได้ แต่เวลาองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เห็นไหม นี่จะไปเทศนาอาจารย์ก่อนไปเทศนาปัญญาคิรัย แต่ อาฬารดาบสตายไปแล้ว ตายไปแล้วมันเป็นอดีต-อนาคตแล้ว มันจะไปแก้ ถ้าไปแก้ก็แก้อดีต- อนาคต ความรู้สึกมันเป็นอันใหม่ๆ ไป

คนเก่าเป็นอันใหม่ ความรู้สึกอันใหม่ เห็นไหม คุณติเราเป็นนักเรียน เราศึกษาดำรับตำรา เราเป็นนักเรียนเราจะเรียนหนังสือให้จบ เราเป็นคนหนึ่ง เราได้ตำแหน่งหน้าที่การงาน ความรู้สึกเราเปลี่ยนไปไหม? เราทำงาน นี่เราทำงาน แล้วตำแหน่งเราเปลี่ยนไปไหม? นี่เวลาคน เกิดคนตายมันก็เป็นอย่างนี้แหละ มันอยู่ในสถานะนี้ พอมันตายไปมันก็ได้กฟใหม่ๆ มันเปลี่ยน

เราศึกษาจนจบทางการศึกษาแล้วเราได้ทำงาน เรายังเป็นคนเก่านี้แหละ แต่เราได้ ตำแหน่งใหม่ เราได้หน้าที่การงานใหม่ เห็นไหม ความคิดเรายังเปลี่ยนๆ ไปเลย แต่เวลาคนที่

มันตายไปมันได้สถานะใหม่เลย สถานะใหม่คือเกิดชาติใหม่ แต่จิตอันเก่า แต่ไม่มีใครรู้หรือ
แต่ถ้ามันศึกษาเข้ามา ทางการศึกษาปฏิบัติเข้ามา นี่มันจะชำระของมันในปัจจุบัน มันจะเห็น
ของมันนะ ถ้าไม่เห็นของมัน ข้อมูลของมัน ในคอมพิวเตอร์มันมีข้อมูลของมัน จิตมันก็มีข้อมูล
ของมัน ทำดี ทำชั่ว ในโลกนี้ไม่มีอะไรสูญเปล่าเลย ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แล้วมันสะสมลงที่นี้
สะสมลงที่นี้ แล้วเราไปรื้อไปค้นขึ้นไป ไปชำระของมัน ไปทำลายของมัน

นี่หนี่เวรหนี่กรรมไง นี่ชีวิตเราจะเปลี่ยนแปลงนะ ถ้าเรามีศรัทธามีความเชื่อ เราจะเข้ามา
ตรงนี้ ดูความเชื่อของโลก เห็นใหม่ ความเชื่อที่ชีวิตนี้ก็เท่านี้ ทุกข์โศกในชีวิตของเขา พยายาม
แก้ไขของเขาไป แก้ไขของเขาไปนะเพราะอะไร? เพราะเขาไม่เชื่อ เขาไม่เชื่อว่าโรคภัยไข้เจ็บมัน
รักษาได้นะ นี่โรคภัยไข้เจ็บเขามียาของเขาจะ ธรรมโอสถมันรักษาหนี่เวรหนี่กรรมนี้ได้

หนี่เวรหนี่กรรม พูดถึงนะเวลาทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กัน นี่เราอุทิศส่วนกุศลกันเพื่อบุญ
กุศล เพื่อความดี มันก็ใช้ได้โดยการเราหยิบยืมกัน แต่ถ้าเราชำระของเราจะมันไปลบล้างบัญชี
ในหัวใจ ต้นข้าวเลย ต้นข้าวคือปฏิสนธิจิต ถ้าปฏิสนธิจิตมันลบล้างที่นี้แล้วมันจะไปไหนอีกไม่ได้
มันไปไหนอีกไม่ได้ด้วยธรรมโอสถ นี่เราถึงว่าในเรื่องของโลก เห็นใหม่ โลกมันก็อยู่ของโลก
ชีวิตเราจะมีการเปลี่ยนแปลงไหม?

ถ้าชีวิตเรา เราก็คงต้องมีสถานะ ต้องมีหน้าที่การงานเพื่อปัจจัยเครื่องอาศัย อาหาร ชีวิตนี้อยู่
ได้ด้วยอาหาร ทุกชีวิต ทุกชีวิตเลยวิญญานาหาร ผัสสาหาร กวฬิงการาหาร มโนสัญเจตนาหาร
อาหารคือการสืบต่อ คือการแสดงออก คุณลักษณะหนึ่งเขามีอาหารหนึ่ง เห็นใหม่ ชนชาติหนึ่ง
แล้วนี่ในภพชาติหนึ่ง ในเทวดาเขากินอาหารกันอย่างไร?

อาหารดำรงชีวิตของเขา ชีวิตสืบต่อด้วยสิ่งที่เป็นอาหารที่ให้ความรู้สึก มันยังไม่เปลี่ยน
สภาพคือไม่ดับขันธไป นี่ชีวิตนี้เป็นอาหาร แล้วปัจจุบันนี้อาหารของเราอาหารทางโลก แล้ว
อาหารทางใจล่ะ? ถ้าอาหารทางใจนี้เราเปลี่ยนสภาพ เราเปลี่ยนใจของเรา นี่มันเป็นงานอัน
ละเอียดคนละ คุณเวลาเราเข้าไปทำงาน เห็นใหม่ ผู้ที่เข้าไปสมัครงานใหม่ก็ทำหน้าที่การงานไต่เต้า
ลำดับขึ้นไป

นี่ก็เหมือนกัน จิตทำงานของร่างกาย ทำงานทางโลก ทำงานความคิดต่างๆ ทำงานด้วย
สมอง นี่แรงงานสมอง แรงงานกาย แรงงานก็ว่ากันไป นี่แรงงานข้างนอก แต่ถ้าเป็นแรงงาน
ธรรม แรงงานธรรม เห็นใหม่ คุณสงบนิ่งอยู่ สงบนิ่งอยู่ คุณที่ใช้แรงงานสมอง แรงงานสมองมัน

ยังส่งออกนะ มันต้องมีสติ มีข้อมูล มันต้องใช้การสำรวจข้อมูลมันถึงจะตัดสินใจหน้าที่การงานต่างๆ ได้ แต่เราตัดสินใจ นี่สายบุญสายกรรม จิตมันเกิดมาจากไหน? นี่มันสาวไปไม่ได้หรือ ข้อมูลจากภายในอันนี้มันยังส่งออกเลย

แต่ถ้ามันเป็นปัจจุบัน อริยสัจ ทุกข์ อยู่ที่ไหน? ความรู้สึกที่มันเป็นพลังงานมันเป็นทุกข์ ทุกข์นี้มันเกิดจากอะไร? เกิดจากพอใจและไม่พอใจ แล้วพอใจและไม่พอใจมันเกิดจากอะไร? นี่มรรคญาณมันจะย้อนกลับ เห็นไหม แล้วมันเกิดนิโรธะ นิโรธะ นิโรธะดับหมด ดับความรู้สึกทั้งหมดเลย ดับแล้วมันเป็นอริยสัจ เห็นไหม ทุกข์ สมุทัย นิโรธะ มรรค แล้วจิตมันกลั่นออกมาอย่างไร?

นี่แรงงานจากกรรม ถ้าแรงงานจากกรรม มันต้องมีครูบาอาจารย์คอยชี้นำเข้ามาเป็นแรงงานของกรรม ใอันนี้เป็นแรงงานของโลกนะ นี่วิปัสสนากัน ใช้ความคิดกัน มันก็ใช้ความคิดโลกๆ มันก็ออกไปทางโลก เห็นไหม นี่ครูบาอาจารย์สำคัญตรงนี้มาก ในสัปปายะ ๔ ครูบาอาจารย์อันดับหนึ่ง ต้องมีครูบาอาจารย์ ต้องมีสถานที่ ต้องมีหมู่คณะ แล้วมีอาหารเป็นสัปปายะ สัปปายะคือสมควรแก่การกระทำ สมควรแก่การกระทำนะ ครูบาอาจารย์ชี้นำนี้สมควร สมควรย้อนกลับจากข้างใน แล้วจะรักษาข้างใน

นี่เราปรับปรุงชีวิต เกิดมาแล้วถ้ามันมีความศรัทธามีความเชื่อในศาสนา นี่จะมีอำนาจวาสนามาก เพราะอะไร? เพราะความเชื่อจากภายในมันเปลี่ยนแปลงมุมมองของเรา เปลี่ยนแปลงชีวิตของเรา แล้วชีวิตของเราเรามีเป้าหมายอย่างไร? เป้าหมายยังจะต้องไปตามวิญญูะ ชีวิตนี้เหมือนขยะอันหนึ่ง เหมือนสวะอันหนึ่ง ลอยไปตามแม่น้ำ นี่มันก็ไหลไปตามแม่น้ำ

ชีวิตนี้เวียนตายเวียนเกิดในวิญญูะ มันก็ไหลไปตามวิญญูะ แล้วถ้ามันมีมุมมองที่จะออกจากวิญญูะ มันมีมุมมองที่จะการกระทำ มุมมองอันนี้มันเกิดจากความรู้สึกจากภายใน ไม่มีใครบังคับได้นะ แล้วมุมมองนี้มันก็มีการเจริญ มีการเสื่อม เห็นไหม ครูบาอาจารย์ถึงต้องกระตุ้น ต้องมีการกระทำ นี่สัปปายะอย่างนี้มันจะสำคัญให้ชีวิตเราดีขึ้น

นี่ทำไมต้องเกิด? เกิดมาทำไม? มันเป็นการสงสยไปตลอด แต่ถ้าปฏิบัตินะ ถ้าเรายังสงสยอยู่เราแก้ไขของเราไม่ได้ เราจะไปแก้ไขให้ใครได้ เราต้องแก้ไขเรา ชีวิตนี้มาจากไหน? อยู่ในปัจจุบันนี้อะไรมันอยู่ แล้วถ้ามันตายมันจะไปอย่างไร? มันเห็นหมดนะ มันจะไปอย่างไร? ใคร

ยังมีชีวิตอยู่มันจะไปอย่างไร? ใครมีแรงขับ มีกิเลสอยู่ แล้วถ้าแรงขับมันอ่อนลงๆ เห็นไหม จากไม่มีต้น ไม่มีปลายเหลือ ๗ชาติ เหลือ ๓ชาติ เหลือชาติปัจจุบัน แล้วก็จะไม่เกิดอีกเลย

พลังงานนี้มันมีอยู่แต่มันไม่มีแรงขับอย่างไร? มันเข้าใจหมด มันต้องเข้าใจหมด ไม่เข้าใจหมดมันมีความสงสัย ถ้ามีความสงสัยอยู่มันก็ป็นสวะอันหนึ่ง เพราะมันสงสัยในตัวมันเอง มันก็ต้องไหลไปตามกระแสของวิญญูะ เห็นไหม แล้วมันทำลายตัวมันเอง มันเข้าใจ วิญญูะก็คือวิญญูะ ชีวิตนี้คือชีวิต จิตก็คือจิต มันเป็นไป มันแยกต่างอันต่างจริงของมันโดยธรรมชาติอันหนึ่ง

นี่ธรรมชาติของโลก นี่ชีวิตเราจะเปลี่ยนแปลงถ้าเรามีการกระทำ แล้วเรามีความเชื่อของเรา ชีวิตจะดีขึ้น เอวัง